

RADA EUROPY
EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA SZWAGRUN – BAURICZA p. POLSCE

(Skarga nr 41187 / 02)

WYROK

STRASBURG

24 października 2006 r.

Wyrok ten stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi przez artykuł 44 § 2 Konwencji. Wyrok ten podlega korekcie wydawniczej.

W sprawie Szwagrun – Baurycza p. Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako Izba złożona z następujących sędziów:

Pan Nicolas Bratza, *Przewodniczący*,

Pan J. Casadevall,

Pan G. Bonello,

Pan M. Pellonpää,

Pan K. Traja

Pan S. Pavlovschi,

Pan L. Garlicki, *sędziowie*,

oraz Pan T.L. Early, *Kanclerz Sekcji*,

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 3 października 2006 r.,

wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 41187 / 02) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesionej do Trybunału w dniu 5 listopada 2002 r. na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez panią Leokadię Szwagrun – Baurycza. Skarżąca była reprezentowana przed Trybunałem przez pana S. Filipek, adwokata praktykującego we Wrocławiu.

2. Rząd Polski („Rząd”) reprezentowany był przez swoich pełnomocników, pana K. Drzewickiego, a następnie pana J. Wołosiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżąca zarzucała w szczególności, iż odmowa sądów krajowych podjęcia postępowania cywilnego, w którym brała udział, w związku z faktem, iż skarżąca nie wskazała tożsamości i adresów osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem sprawy, stanowiło naruszenie skutecznego dostępu do sądu, ponieważ sąd nie wydał decyzji co do istoty sprawy.

4. Skarga została przydzielona do Czwartej Sekcji Trybunału (artykuł 52 § 1 Regulaminu Trybunału). W obrębie tej Sekcji (artykuł 27 § 1 Konwencji) ukonstytuowała się Izba do rozpatrzenia tej sprawy zgodnie z artykułem 26 § 1 Regulaminu.

5. W dniu 20 czerwca 2003 Trybunał zdecydował zakomunikować skargę Rządowi.

6. 1 listopada 2004 r. Trybunał zmienił skład swoich Sekcji (artykuł 25 § 1 Regulaminu). Niniejsza sprawa została przydzielona do nowo utworzonej Czwartej Sekcji (artykuł 52 § 1 Regulaminu Trybunału).

7. Decyzją z 18 października 2005 r. Trybunał zadecydował o rozpatrzeniu sprawy co do istoty wraz z kwestią wyczerpania środków krajowych w odniesieniu do zarzutu skarżącej dotyczącego rzekomego brak dostępu do sądu oraz uznał skargę za częściowo dopuszczalną.

8. Strony odpowiadały pisemnie na obserwacje drugiej strony.

FAKTY

1. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

9. W dniu 3 listopada 1975 r. rodzice skarżącej wystąpili do sądu z wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia własności działki gruntu, która była w ich posiadaniu od ponad 15 lat. Zostali wezwani przez sąd do wskazania tożsamości następców pierwotnych właścicieli i do wskazania ich adresów. Udział tych osób w postępowaniu był niezbędny w celu uniemożliwienia im powołania się na ich prawa po rozstrzygnięciu sprawy.

10. Ponieważ rodzice skarżącej nie ustalili adresów wszystkich potencjalnie zainteresowanych osób, postępowanie zostało zawieszone w dniu 31 lipca 1976 r. Liczba osób, których potencjalnie mogło dotyczyć orzeczenie, wynosiła wówczas 38, z czego część zamieszkiwała za granicą.

11. W bliżej nieokreślonym terminie w 1977 r. rodzice skarżącej zmarli, a skarżąca oraz jej siostra nabyły ich nieruchomości.

12. Pomiędzy 1975 a 1990 r. niektórzy z pierwotnych właścicieli nieruchomości albo ich następcy zmarli i liczba osób, których potencjalnie mógłby dotyczyć wynik postępowania (jako kolejni następcy pierwotnych właścicieli) wzrosła.

13. W dniu 15 października 1990 r. skarżąca, nie będąc w stanie ustalić tożsamości wszystkich następców pierwotnych właścicieli i wskazać ich adresów, wystąpiła do Sądu Rejonowego w Ostrowie Wielkopolskim z wnioskiem o opublikowanie ogłoszenia w prasie wzywającego osoby potencjalnie zainteresowane wynikiem sprawy do udziału w postępowaniu oraz o podjęcie postępowania.

14. W dniu 17 września 1993 r. sąd postanowił ustanowić kuratora (*curator absentis*) do reprezentowania osób, których potencjalnie mogłoby dotyczyć postępowanie i których adres był nieznany. Sąd zarządził również opublikowanie ogłoszenia w prasie wzywającego inne potencjalnie zainteresowane osoby.

15. Na posiedzeniu w dniu 29 kwietnia 1994 r. sąd stwierdził, że niektóre inne osoby biorące już udział w postępowaniu zmarły. Sąd ponownie nakazał skarżącej wskazać adresy ich następców. Skarżąca nie zastosowała się do tego obowiązku, więc sąd postanowieniem z dnia 13 stycznia 1997 r. odmówił podjęcia postępowania.

16. W dniu 22 lutego 1999 r. skarżąca ponownie zwróciła się do sądu o podjęcie postępowania. Na tym etapie 53 osoby były potencjalnie zainteresowane wynikiem postępowania.

17. W dniu 25 marca 1999 r. Sąd Rejonowy w Ostrowie odmówił podjęcia postępowania w związku z niewskazaniem przez skarżącą adresów wszystkich potencjalnie zainteresowanych osób. Sąd postanowił również umorzyć postępowanie stwierdziwszy, iż od ostatniej czynności w sprawie minęły ponad trzy lata.

18. W dniu 2 kwietnia 1999 r. skarżąca złożyła zażalenie na powyższe postanowienie, a w dniu 27 października 1999 r. Sąd Okręgowy w Kaliszu częściowo uwzględnił jej zażalenie. Sąd stwierdził w szczególności, że brak było podstaw do umorzenia postępowania, jako że w okresie poprzedzających trzech lat pewne czynności były podejmowane, mimo iż faktycznie postępowanie było zawieszone. Pomimo to sąd postanowił, iż postępowanie powinno pozostać zawieszone z uwagi na niewykonanie przez skarżącą zarządzenia sądu.

19. W dniu 3 marca 1999 r. Sąd Rejonowy w Ostrowie ponownie wezwał skarżącą do wskazania aktualnego adresu jednego z potencjalnych uczestników oraz następcy prawnego innego uczestnika.

Najwyraźniej skarżąca nie wskazała sądowi właściwych adresów i w dniu 2 lutego 2000 r. sąd wydał postanowienie o umorzeniu postępowania. Skarżąca wniosła zażalenie na to postanowienie. W nieokreślonym terminie jej zażalenie zostało uwzględnione.

20. W dniu 18 stycznia 2002 r. skarżąca została ponownie wezwana do wskazania nazwisk i adresów potencjalnych uczestników, włącznie z osobą rzekomo żyjącą na Ukrainie, pod rygorem zawieszenia postępowania. W dniu 19 lutego 2002 r. sąd zawiesił postępowanie z uwagi na niewskazanie przez skarżącą następców prawnych pięciu uczestników i brak podania aktualnych adresów siedmiu innych uczestników.

21. W dniu 21 lutego 2005 r. sąd umorzył postępowanie z powodu nie wystąpienia przez skarżącą z wnioskiem, w terminie trzech dni, o podjęcie zawieszonego postępowania.

22. W dniu 21 marca 2005 r. skarżąca złożyła zażalenie i sprzeciwiła się obowiązкови zidentyfikowania i odnalezienia następców prawnych byłych właścicieli oraz wskazania ich adresów. Stwierdziła, że sprawa zostałaby dawno zakończona gdyby sąd uczynił właściwy użytek z ustanowienia kuratora i publikacji ogłoszenia w prasie. Skarżąca wystąpiła do sądu z wnioskiem o ponowne opublikowanie ogłoszenia w prasie oraz o ustanowienie kuratora.

23. W dniu 31 maja 2005 r. sąd wezwał skarżącą do zapłaty 160 PLN opłaty sądowej za wniesienie zażalenia, do ustalenia tożsamości następców prawnych kolejnych sześciu uczestników, którzy zmarli oraz do przedłożenia pięćdziesięciu kopii jej zażalenia. Skarżąca odmówiła wniesienia opłaty, twierdząc, że wniosła ją kilkakrotnie, ale nie spowodowało to żadnych postępów w rozstrzygnięciu sprawy. Ponadto skarżąca odmówiła wskazania tożsamości następców prawnych i adresów szesnastu osób określonych w postanowieniu z dnia 21 lutego i wezwaniu z dnia 31 maja 2005 r. oraz powtórzyła, że już kilkakrotnie informowała sąd, że nie jest w stanie tego uczynić. Wskazała przy tym na swój wniosek o wezwanie potencjalnych uczestników w drodze opublikowanie ogłoszenia prasowego.

24. W dniu 15 czerwca 2005 r. sąd odrzucił zażalenie skarżącej z powodu odmowy wniesienia opłaty sądowej oraz dostarczenia pięćdziesięciu kopii zażalenia.

25. Skarżąca złożyła zażalenie na to postanowienie twierdząc, że w braku adresów wszystkich potencjalnych uczestników, wezwanie do dostarczenia pięćdziesięciu kopii zażalenia było nieuzasadnione, ponieważ kopie te nie mogłyby być doręczone uczestnikom.

26. W dniu 28 lipca 2005 r. sąd wezwał skarżącą do usunięcia braków zażalenia poprzez zapłatę 160 PLN, dostarczenie dwudziestu sześciu kopii zażalenia, wskazanie następców prawnych sześciu zmarłych uczestników oraz wskazanie dwóch kolejnych uczestników.

27. W swoim piśmie z dnia 12 sierpnia 2005 r. skarżąca ponownie stwierdziła, że publikacja ogłoszenia prasowego oraz ustanowienie kuratora dla osoby nieobecnej określone w art. 609 Kodeksu postępowania cywilnego są przewidziane w szczególności na takie okoliczności jak te, które wystąpiły w jej sprawie.

28. W dniu 12 sierpnia 2005 r. sąd odrzucił zażalenie skarżącej na postanowienie z dnia 15 czerwca 2005 r., zważywszy na niezastosowanie się do wezwania z dnia 28 lipca 2005 r.

29. Skarżąca złożyła zażalenie na to postanowienie, wskazując ponownie, że nie była w stanie ustalić nazwisk i adresów zainteresowanych osób.

30. W dniu 21 września 2005 r. sąd odrzucił jej zażalenie z uwagi na fakt, iż nie wniosła ona opłaty w wysokości 160 PLN i nie dostarczyła dwudziestu sześciu kopii zażalenia.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

31. Zgodnie z polskim prawem wnioski o stwierdzenie zasiedzenia własności jest rozpoznawany w tzw. postępowaniu nieprocesowym. Jednakże wnioskodawca zobowiązany jest do wskazania osób, które są potencjalnie zainteresowane postępowaniem, w szczególności pierwotnych właścicieli lub ich następców. W przypadku, gdy osoby te wyrażą zainteresowanie postępowaniem, może być im nadany status „strony”.

32. Jeśli wnioskodawca obiektywnie nie jest w stanie zidentyfikować osób, które mogłyby być zainteresowane wynikiem postępowania, sąd zarządza publikację ogłoszenia prasowego, wzywającego takie osoby do wzięcia udziału w postępowaniu. Jeśli tożsamość tych osób jest znana, ale ich aktualne adresy nie mogą być ustalone, sąd ustanawia kuratora (*curator absenti*) w celu reprezentowania tych osób.

33. Artykuł 510 Kodeksu postępowania cywilnego (Księga druga: Postępowanie nieprocesowe; postanowienia ogólne) stanowi:

§ 1. Zainteresowanym w sprawie jest każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania, może on wziąć udział w każdym stanie sprawy aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem. Na odmowę dopuszczenia do wzięcia udziału w sprawie przysługuje zażalenie.

§ 2. Jeżeli okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. W razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane, jego wyznaczenie następuje z urzędu.

34. Artykuł 524 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego (Postępowanie nieprocesowe; postanowienia ogólne) stanowi:

Zainteresowany, który nie był uczestnikiem postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, może żądać wznowienia postępowania, jeżeli postanowienie to narusza jego prawa. W takim wypadku stosuje się przepisy o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości działania.

35. Artykuł 609 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego (nabycie własności w drodze zasiedzenia) stanowi:

Jeżeli wnioskodawca nie wskazuje innych zainteresowanych, orzeczenie może zapaść dopiero po wezwaniu innych zainteresowanych przez ogłoszenie. Sąd może zarządzić ogłoszenie również w innych wypadkach, jeżeli uzna to za wskazane.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 6 § 1 KONWENCJI

36. Skarżąca podniosła, że odmowa sądów krajowych podjęcia postępowania z powodu niewskazania adresów wszystkich zainteresowanych osób stanowiła naruszenie skutecznego prawa do sądu. Powołała się na artykuł 6 § 1 Konwencji, który w omawianym zakresie brzmi następująco:

1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym (...).

A. Zarzut wstępny Rządu

37. Rząd utrzymywał w pierwszej kolejności, że skarżąca nie wykorzystała krajowych środków odwoławczych. Twierdził, że skarżąca, która była zobowiązana przez prawo krajowe do wskazania sądowi nazwisk i adresów osób, których potencjalnie mógłby dotyczyć wynik postępowania, powinna odwołać się do postanowień ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych. Zgodnie z tą ustawą, możliwe jest wystąpienie z wnioskiem do właściwych organów gminnych o ujawnienie adresów osób, które były nieznane skarżącej.

38. Skarżąca wyraziła odmienne zdanie. Twierdziła, że nie mogła skorzystać z procedury opisanej przez Rząd, ponieważ nie знаła miejsca zamieszkania potencjalnych uczestników. Nie wiedząc w jakiej gminie zamieszkują, nie mogła wystąpić o pomoc do organów gminy przy ustalaniu ich adresów. Ponadto stwierdziła, że skoro nie znała tożsamości wielu osób, które mogły by być zainteresowane wynikiem postępowania, procedura zasugerowana przez Rząd byłaby mało skuteczna.

39. Trybunał stwierdza, że istnieje ścisły związek między trudnościami skarżącej w ustaleniu tożsamości i adresów osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem sprawy cywilnej a istotą jej skargi na podstawie artykułu 6 Konwencji. Z tego względu w swojej decyzji o dopuszczalności skargi, Trybunał zdecydował o rozpoznaniu sprawy co do istoty wraz z kwestią wyczerpania krajowych środków (patrz akapit 7 powyżej). Trybunał potwierdza swój pogląd w kwestii niewykorzystania środków krajowych.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

40. Rząd stwierdził, że zgodnie z Konwencją prawo do sądu zawarte w artykule 6 nie ma charakteru absolutnego. Może ono być przedmiotem ograniczeń, jednak tylko w takim zakresie, w jakim nie ogranicza ani nie zmniejsza dostępu przysługującego jednostce w taki sposób lub w takim zakresie, że narusza istotę prawa.

41. Rząd wyraził pogląd, iż zobowiązanie do wskazania potencjalnych uczestników i ich następców prawnych nie może być uznawane za niedozwolone ograniczenie dostępu do sądu.

42. Rząd stwierdził ponadto, że w postępowaniu, w którym w którym zgłoszono wniosek o stwierdzenie zasiedzenia własności, zgodnie z prawem krajowym wnioskodawca jest zobowiązany do wskazania osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem takiego postępowania. Jeśli wnioskodawca obiektywnie nie jest w stanie zidentyfikować takie osoby, sąd może zarządzić publikację ogłoszenia prasowego, informującego takie osoby o postępowaniu i wzywającego do wzięcia w nim udziału. W przedmiotowej sprawie zarządzenie takie, zgodnie z artykułem 609 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, wydał w dniu 17 września 1993 r. Sąd Rejonowy w Ostrowie Wielkopolskim. Ponadto, jeśli tożsamość tych osób jest znana, lecz ich adresy nie mogą być ustalone, sąd może ustanowić kuratora do reprezentowania ich w postępowaniu. Ten obowiązek został zrealizowany w dniu 17 września 1993 r.

43. Rząd w dalszej kolejności stwierdził, że skarżąca nie podjęła kroków mających na celu ustalenia tożsamości i adresów potencjalnych uczestników postępowania. W 1997 r. nie zastosowała się do polecenia sądu o wskazaniu adresów następców prawnych niektórych uczestników, którzy zmarli (patrz akapit 15 powyżej). Podobnie w styczniu 2002 r. skarżąca nie przedstawiła nazwisk i adresów potencjalnych uczestników (patrz akapit 20 powyżej). W tym kontekście Rząd wyraził pogląd, że nie istniały żadne szczególne przeszkody dla uzyskania tych danych, jako że nazwiska osób zmarłych były określone w aktach sprawy. Co więcej, skarżąca nie informowała sądu, że napotkała na trudności w ustaleniu następców. Swoim niedbałym postępowaniem skarżąca zmusiła sąd do działania z urzędu. Jednakże w sprawach cywilnych rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym sąd nie ma obowiązku podejmowania *ex officio* kroków w celu zidentyfikowania potencjalnych uczestników.

44. Skarżąca zgodziła się, że wymaganie ustalenia nazwisk i adresów osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem postępowania cywilnego nie powinno być uznawane za sprzeczne *per se* z postanowieniami artykułu 6 § 1 Konwencji. Jednakże w danych okolicznościach jej sprawy sposób w jaki sąd nałożył ten obowiązek stanowił odmowę efektywnego dostępu do sądu.

45. Skarżąca stwierdziła, że w sprawach, w których zgłoszono wniosek o stwierdzenie zasiedzenia, upływ czasu – który w każdym przypadku jest istotną przesłanką prawną dla jakiegokolwiek rozsądnej perspektywy powodzenia takiego wniosku – utrudniał ustalenie tożsamości i adresów wszystkich osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem sprawy. Przewidziana w artykułach 510 i 609 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego możliwość wydania przez sąd zarządzeń ma na celu ograniczenie takich trudności. Jednakże w sprawie skarżącej postanowienia te zostały zastosowane zbyt późno. Skarżąca stwierdziła, że po wydaniu postanowienia w dniu 17 września 1993 r. sąd nie czynił z nich właściwego użytku, a w postępowaniu nie było żadnego postępu.

46. Jeśli chodzi o ustanowienie kuratora i publikację ogłoszenia prasowego, skarżąca stwierdziła, że sąd zastosował te środki dopiero gdy postępowanie toczyło się już osiemnaście lat. Ponadto stwierdziła, że Rząd nie zdołał wyjaśnić, dlaczego pomimo wydania tych postanowień, sąd ponownie kilkakrotnie wzywał ją do wskazania adresów wszystkich zainteresowanych osób. To sprawiło, że postanowienia te były bez znaczenia z tym skutkiem, iż środki te nie przyczyniły się do przyspieszenia postępowania.

47. Skarżąca stwierdziła, że sądy wielokrotnie wzywały ją do ustalenia tożsamości i adresów osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem sprawy, nawet gdy rozpoznawały jej zażalenia na postanowienie o zawieszeniu postępowania, w których podnosiła, że zobowiązanie do ustalenia adresów pięćdziesięciu potencjalnych uczestników, w tym niektórych zamieszkałych za granicą, było nadmiernym obciążeniem (patrz akapity 23 i 24 powyżej). Skarżąca wyraziła w związku z tym pogląd, że braki formalne, na podstawie których sąd odmawiał rozpatrzenia jej zażeń na postanowienie o zawieszeniu postępowania, nie stanowiły przeszkody do rozpoznania przedmiotu zażalenia. W szczególności, brak było potrzeby dostarczenia sądowi pięćdziesięciu kopii jej zażalenia, biorąc pod uwagę, że w tym czasie znane były adresy jedynie dwudziestu sześciu uczestników postępowania.

2. Ocena Trybunału

48. Trybunał po raz kolejny stwierdza, że artykuł 6 § 1 Konwencji gwarantuje prawo dostępu do sądu skarżącemu, który posiada, przynajmniej sporne, roszczenia dotyczące uprawnień lub obowiązku cywilnego (patrz między innymi *Le Compte, Van Leuven i De Meyere p. Belgii*, wyrok z dnia 23 czerwca 1981 r., seria A, nr 43, § 44; *Tre Traktörer p. Szwecji*, wyrok z dnia 27 lipca 1989 r., seria A, nr 159, str. 18, § 40; *Z i inni p. Zjednoczonemu Królestwu*, nr 29392 / 95, [Wielka Izba], ETPCz 2001 – V, §§ 91 – 92). Jego postanowienia znajdują zastosowanie do sporów o „rzeczywistym i poważnym charakterze”, dotyczących rzeczywistego istnienia prawa, jak też zakresu i sposobu, w jaki jest ono wykonywane (*Bentham p. Niderlandom*, wyrok z dnia 23 października 1985 r., seria A, nr 97, str. 15, § 32).

49. Prawo dostępu do sądu nie ma jednak charakteru absolutnego. Może ono być przedmiotem uzasadnionych ograniczeń, przykładowo ustawowych terminów lub okresów zasiedzenia, zabezpieczeń postanowień dotyczących kosztów, regulacji dotyczących nieletnich i osób nie w pełni poczytalnych, itd. (patrz *Stubblings i inni p. Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 22 października 1996 r., *Reports of Judgements and Decisions* 1996-IV, str. 1502 – 1503, §§ 51 – 52; *Tolstoy Miloslavsky p. Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 13 lipca 1995 r., seria A, nr 316-B, str. 80 – 81, §§ 62 – 67). Jeśli dostęp jednostki do sądu podlega ograniczeniu poprzez stosowanie prawa lub w sposób faktyczny, Trybunał bada, czy nałożone ograniczenie narusza istotę tego prawa oraz, w szczególności, czy ograniczenie jest stosowane w uzasadnionym celu i czy zastosowane środki są współmierne do celu, jaki ma być osiągnięty (*Ashingdane p. Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z dnia 28 maja 1985 r., seria A, nr 93, str. 24 – 25, § 57; *Związek Nauczycielstwa Polskiego p. Polsce*, nr 42049 / 98, 21 września 2004 r., §§ 28 – 29).

50. Trybunał dostrzega argument Rządu, zgodnie z którym wymaganie ustalenia tożsamości i adresów osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem postępowania cywilnego nie powinno być uznawane za sprzeczne *per se* z prawem dostępu do sądu. Trybunał stwierdza jednak, że jego zadaniem nie jest rozstrzyganie o odpowiednich przepisach polskiego Kodeksu postępowania cywilnego przewidujących takie wymaganie *in abstracto*. Musi raczej badać, czy ich zastosowanie w przedmiotowej sprawie stanowiło naruszenie Konwencji (patrz *Nikolova p. Bułgarii* [Wielka Izba], nr 31195 / 96, § 60, ETPCz 1999 – II).

51. Trybunał stwierdza, że trudności w ustaleniu nazwisk i adresów osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem sprawy nie są kwestią występującą wyłącznie w sprawach dotyczących roszczeń dotyczących nabycia własności w drodze zasiedzenia.

52. W przedmiotowej sprawie sąd postanowił w 1993 r., gdy postępowanie toczyło się już od osiemnastu lat, że niezbędne jest podjęcie określonych kroków proceduralnych w celu usunięcia przeszkód napotykanym przez skarżącą w zidentyfikowaniu innych zainteresowanych uczestników. Odpowiednio do tego sąd ustanowił kuratora dla osoby nieobecnej. Zarządził także publikację w prasie informacji o postępowaniu oraz wezwanie osób zainteresowanych wynikiem sprawy do uczestnictwa w postępowaniu. Środki te, przewidziane w Kodeksie postępowania cywilnego, miały na celu także zapewnienie osobom zainteresowanym uczciwej możliwości przystąpienia do postępowania i właściwego reprezentowania ich interesów. W opinii Trybunału można rozsądnie stwierdzić, iż już na tym etapie sąd uznał, że dalszy postęp w sprawie zależał od skuteczności tych środków.

53. Trybunał stwierdza jednakże, iż nic nie wskazuje na to, aby nastąpił później jakiś postęp. W późniejszym terminie sąd krajowy zawiesił postępowanie postanowieniem z dnia 13 stycznia 1997 r., uzasadniając to niezastosowaniem się przez skarżącą do ponownego zarządzenia o wskazaniu nazwisk i adresów następców osób, które zmarły od chwili ustanowienia kuratora w 1993 r. Następujące po sobie wysiłki skarżącej, mające na celu przyspieszenie postępowania, nie dały rezultatów, gdyż sądy niezmiennie powoływały się na nieustalenie przez skarżącą tożsamości wszystkich potencjalnych uczestników postępowania i niewskazanie ich adresów. Ostatecznie sąd postanowił umorzyć postępowanie w dniu 21 lutego 2005 r. Późniejsze starania skarżącej o uchylenie tego postanowienia nie przyniosły rezultatów z podobnych względów (patrz akapity 22 – 30 powyżej).

54. Zważywszy na fakt, iż przynajmniej od 1993 r. sąd krajowy przyjął pogląd, zgodnie z którym okoliczności sprawy wymagały podjęcia środków proceduralnych w celu zapewnienia udziału w postępowaniu osób potencjalnie mających interes prawny w jego rozstrzygnięciu, Trybunał uważa, iż zważywszy na upływ czasu między 1993 a 2005 r. sąd mógł podjąć kolejną próbę w celu ustalenia osób będących zainteresowanych sprawą. Trybunał stwierdza, iż nie przedstawiono żadnego przekonującego uzasadnienia, dlaczego próby takie nie zostały podjęte.

55. Zważywszy na to Trybunał stwierdza, że skarżąca kilkakrotnie zwracała uwagę sądu na fakt, iż nie była w stanie ustalić nazwisk i adresów następców prawnych byłych właścicieli. Mimo jej argumentacji sądy wielokrotnie wzywały ją do wskazania nazwisk i adresów potencjalnych uczestników (patrz akapity 19, 20, 23, 26 powyżej), pomimo faktu, iż na znacznie wcześniejszym etapie postępowania stwierdzono, że skarżąca wymaga pomocy sądu w celu spełnienia tego obowiązku. Rozpatrując jej kolejne odwołania od odmowy podjęcia postępowania, sądy nakazały jej dostarczyć pięćdziesiąt kopii jej zażalenia (patrz akapit 24 powyżej). Ponadto warto odnotować, że skarżąca wyraziła pogląd, iż postępowanie mogło zostać zakończone znacznie wcześniej, o ile uczyniono by właściwy użytek z ustanowienia kuratora dla osoby nieobecnej i publikacji ogłoszenia w prasie. Ponadto w dniu 21 lutego 2005 r. skarżąca wniosowała do sądu o opublikowanie kolejnego ogłoszenia prasowego (patrz akapit 22 powyżej).

56. Trybunał zauważa argument Rządu, zgodnie z którym skarżąca mogła powołując się na postanowienia ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych wystąpić do właściwych władz gmin o wskazanie adresów osób potencjalnie zainteresowanych wynikiem postępowania, a których adresów nie знаła. Jednakże główna przeszkoda, jaką napotkała skarżąca w przedmiotowej sprawie, tkwiła w fakcie, iż nie znała ona nawet nazwisk następców prawnych zmarłych właścicieli nieruchomości. W efekcie środek wskazany przez Rząd nie był w skuteczny w jej sytuacji.

57. Na koniec Trybunał stwierdza, iż nie wydane zostało żadne orzeczenie co do istoty sprawy, mimo iż postępowanie trwało trzydzieści lat. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że skarżąca została w toku postępowania obarczona krzywdzącym ciężarem z tym skutkiem, że odmówiono jej skutecznego dostępu do sądu. Stosownie do tego doszło do naruszenia artykułu 6 § 1 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

58. Artykuł 41 Konwencji stwierdza:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

59. Skarżąca domagała się słusznego zadośćuczynienia za szkody niemajątkowe poniesione przez nią w efekcie odmowy skutecznego dostępu do sądu w celu rozstrzygnięcia jej wniosku co do istoty. Skarżąca nie określiła wysokości swoich roszczeń.

60. Rząd nie zajął stanowiska w tym przedmiocie.

61. Trybunał uznaje, że przyznanie słusznego zadośćuczynienia w przedmiotowej sprawie powinno opierać na fakcie, iż skarżąca nie mogła odnieść korzyści z prawa dostępu do sądu. Trybunał nie może snuć domysłów co do ostatecznego wyniku sprawy. Mimo to nie uważa za nieuzasadnione stwierdzenia, że skarżąca ucierpiała wskutek utraty możliwości uzyskania orzeczenia co do przedmiotu swojego wniosku (patrz *Tinnelly & Sons Limited i inni* oraz *McElduff i inni p. Zjednoczonemu Królestwu*, wyrok z 10 lipca 1998 r., *Reports* 1998 – IV, str. 1633, § 93). Decydując w oparciu o zasadę słuszności, przyznaje skarżącej 8.000 EUR.

B. Koszty i wydatki

62. Skarżąca, której przyznano pomoc prawną dla celów postępowania przed Trybunałem, nie dochodziła zwrotu kosztów i wydatków ponad kwotę 850 EUR przyznaną jej w ramach pomocy prawnej.

C. Odsetki z tytułu zwłoki

63. Trybunał uważa za zasadne, że odsetki z tytułu wypłacenia zadośćuczynienia po terminie powinny być ustalone zgodnie z krańcową stopą procentową Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN, TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Oddala* zarzut wstępny Rządu;
2. *Uznaje*, że nastąpiło naruszenie artykułu 6 Konwencji;
3. *Uznaje*,
 - (a) że pozwane Państwo ma wypłacić skarżącej, w ciągu trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji, kwotę 8.000 euro (osiem tysięcy euro), z tytułu szkód niematerialnych, przeliczone na polskie złote według kursu z dnia uregulowania należności, plus jakikolwiek podatek, jaki może być nałożony;
 - (b) że od wygaśnięcia powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu uregulowania należności zwykłe odsetki będą płatne od tej sumy według krańcowej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe;

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie 24 października 2006 r., zgodnie z artykułem 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

T.L. EARLY
Kancierz

Nicolas BRATZA
Przewodniczący